

Правила рубок головного користування в лісах України

ПОСТАНОВА

від 27 липня 1995 р. N 559

Київ

Про затвердження Правил рубок головного
користування в лісах України

(Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ

N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

Відповідно до статей 52 і 53 Лісового кодексу (3852-12) України Кабінет Міністрів України
ПОСТАНОВЛЯЄ:

Затвердити Правила рубок головного користування в лісах України, що додаються.

Прем'єр-міністр України Є. МАРЧУК

Міністр

Кабінету Міністрів України В. ПУСТОВОЙТЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України

від 27 липня 1995 р. N 559

ПРАВИЛА

рубок головного користування в лісах України

Загальні положення

1. Правила рубок головного користування в лісах України - це система норм і вимог щодо здійснення рубок, в основу яких покладено дотримання принципів безперервного, невиснажливого і раціонального використання лісових ресурсів, збереження умов відтворення високопродуктивних стійких насаджень, їх екологічних та інших корисних властивостей.

Правила рубок головного користування поширюються на всі ліси, в яких згідно з Лісовим кодексом України дозволяється проведення цих рубок, і є обов'язковими для виконання підприємствами, установами, організаціями та громадянами, яким надані землі лісового фонду в постійне та тимчасове користування.

2. Рубки головного користування (далі - рубки) - це вирубування стиглих деревостанів з метою заготівлі деревини.

Рубки в пристигаючих деревостанах можуть проводитись у виняткових випадках в лісах другої групи з дозволу Мінлісгоспу, погодженого з Мінекобезпеки.

До рубки в першу чергу призначаються пошкоджені, усихаючі, низькоповнотні та інші насадження, що потребують термінової рубки за своїм станом, і насадження, які вийшли з

підсочки.

3. Залежно від групи лісів і категорії захисності, природних лісорослинних умов, біологічних особливостей деревних порід, типу лісу, складу і вікової структури деревостанів, наявності й стану підросту господарсько цінних порід, крутизни схилів, ступеня стійкості ґрунтів проти ерозії та інших особливостей проводяться вибіркові, поступові та суцільні рубки.

Вибіркові (добровільно-вибіркові) рубки - це рубки, під час яких періодично вирубується частина дерев перестійного і стиглого віку (при цьому способі рубки ділянка залишається вкритою лісовою рослинністю).

Поступові (рівномірно-поступові, групово-поступові, смуговопоступові) рубки - це рубки, під час яких передбачається вирубка деревостану за кілька прийомів.

Суцільні (суцільні вузьколісосічні) - це рубки, під час яких весь деревостан вирубується повністю, за винятком насінників, життєздатного підросту і молодняку, цінних й рідкісних видів дерев та чагарників, що підлягають збереженню згідно з Правилами відпуску деревини на пні в лісах України.

4. Ділянки лісу площею до 3 гектарів у степовій і до 5 гектарів в інших зонах незалежно від їх форми можуть відводитись для рубки повністю.

Ділянки лісу площею до 5 гектарів, розташовані серед вкритих лісовою рослинністю земель, відводяться для рубки на рік за умови, і їх загальна площа в кварталі не перевищуватиме подвійного розміру максимальної площі лісосік, визначеної цими Правилами. В наступні роки під час відведення ділянок для рубки в таких кварталах необхідно дотримуватися термінів примикання відповідно до цих Правил.

У лісах другої групи ділянки пристигаючих насаджень площею до 0,5 гектара, розташовані серед стиглих деревостанів або суміжні з ними, можуть включатись до лісосіки і призначатись для рубки, якщо загальна її площа не перевищить максимального розміру лісосіки, передбаченого цими Правилами.

Ділянки молодняків і середньовікових деревостанів площею 0,3 гектара і більше, розташовані серед лісосіки, відмежовуються в натурі, наносяться на план лісосіки і не включаються в експлуатаційну площу.

5. Під час проведення суцільних рубок ширина лісосіки визначається залежно від групи лісів і категорії захисності, лісорослинних умов і породи, що переважає в насадженні. З дозволу державних органів лісового господарства областей встановлена ширина лісосіки може бути збільшена (крім букових і ялицевих лісів на гірських схилах у Карпатському регіоні) максимально в 2 рази для збереження порослевої здатності дерев, у разі потреби здійснення термінової рубки за станом на значних площах, а також під час рубки низькоповнотних насаджень (0,4 і нижче) за наявності життєздатного підросту і молодняку господарсько цінних порід в кількості, достатній для лісовідновлення. (Абзац перший пункту 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

Куліси, які не перевищують більше ніж у півтора рази ширину лісосік, зазначену в цих Правилах, можуть відводитись для рубки одночасно.

За всіх наведених умов ширина лісосік, які відводяться для рубки, не повинна перевищувати 250 метрів, а ширина лісосік суцільних вузьколісосічних рубок - 100 метрів.

6. Під час проведення рубки у насадженнях з повнотою 0,5 та нижче за наявності життєздатного підросту і молодняку господарсько цінних порід в кількості, достатній для лісовідновлення, та за умов його збереження, вона може кваліфікуватись як останній прийом поступової рубки. На такі рубки вимоги щодо ширини лісосіки не поширюються, але площа лісосіки не повинна перевищувати максимальної площі, визначеної цими Правилами для поступових рубок.

7. Довжина лісосіки суцільних рубок не повинна перевищувати в лісах першої групи - 0,5 кілометра, другої - 1 кілометра.

8. У кварталі допускається одночасно кілька зарубів. Відстань між лісосіками одного року в одному або в суміжних кварталах має становити не менше подвійної ширини цих лісосік.

9. Під час суцільних рубок для всіх порід застосовується безпосередній спосіб примикання лісосік, а у заплавах річок - черезсмуговий.

Термін примикання лісосік устанавлюється за групами лісів залежно від біологічних особливостей деревних порід і умов лісовідновлення. При цьому рік рубки не враховується.

10. Поступові рубки проводяться у насадженнях з метою створення умов для появи і збереження наявного життєздатного підросту або другого ярусу господарсько цінних порід.

Під час визначення кількості прийомів та черговості рубок беруться до уваги біологічні особливості головної породи, повнота насаджень, умови місцезростання, перебіг природного поновлення і стан підросту чи другого ярусу.

Після першого прийому рубки наступні проводяться за умови накопичення життєздатного підросту, який може забезпечити за довільне лісовідновлення зрубку через 5-7 років.

Кінцевий прийом поступової рубки призначається за наявності рівномірно розміщеного по площі життєздатного висотою до 0,5 метра підросту господарсько цінних порід насінневого походження в такій кількості:

у соснових насадженнях - не менш як 6 тисяч штук на гектар;

у дубових насадженнях - не менш як 10 тисяч штук на гектар;

в ялинових насадженнях - не менш як 12 тисяч штук на гектар;

у букових і ялицевих насадженнях - не менш як 15 тисяч штук на гектар.

На лісосіках, де не відбулось природне лісовідновлення, протягом 10 років після проведення попереднього прийому рубки, не зважаючи на здійснення обов'язкових заходів щодо сприяння природному поновленню, проводяться кінцеві прийоми рубок з обов'язковим штучним лісовідновленням вирубок господарсько цінними породами дерев.

11. Запас деревини, що вирубується на волоках, зараховується до загальної норми, рекомендованої для вирубки. Деревина, що вирубується на площі верхнього складу і навантажувальних майданчиків, під час визначення інтенсивності рубки не враховується.

12. Під час вибіркового та поступового рубок площа лісосік, як правило, визначається розміром таксаційного (господарського) виділу, призначеного для рубки, але вона не повинна перевищувати граничних розмірів лісосік, установлених цими Правилами. Суміжні виділи, які підлягають одночасній рубці, можуть об'єднуватися в одну лісосіку, якщо це не викликає небезпеки вітровалу.

13. Під час застосування всіх способів вибіркового і поступового рубок в перший прийом вирубуються перестійні та фаутні дерева, гірші за якістю дерева головної породи, а також інші, які помітно пригнічують наявний підріст і молодняк. До кінцевих прийомів рубки залишаються дерева вищої селекційної категорії, що, як правило, знаходяться в одному ярусі.

14. У смугах лісів, що захищають нерестовища цінних промислових риб, в лісах господарських зон національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, лісах зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників, у виділених в установленому порядку особливо захисних земельних ділянках лісового фонду (узлісся по межі з безлісними просторами і невеликі ділянки лісу, розташовані серед безлісної місцевості) проводяться вибіркові та поступові рубки. Якщо ці способи рубок не забезпечують заміни насаджень, які втратили захисні властивості, допускаються суцільні вузьколісосічні рубки з шириною лісосік не більш як 50 метрів, за винятком особливо захисних земельних ділянок лісового фонду (узлісся по межі з безлісними просторами і невеликі ділянки лісу, розташовані серед безлісної місцевості) на стрімких схилах. (Пункт 14 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

15. На інших особливо захисних земельних ділянках лісового фонду, крім зазначених у пункті 14 цих Правил, рубки не проводяться.

16. У лісах, що знаходяться в межах прикордонної смуги, рубки проводяться відповідно до вимог цих Правил та інших актів чинного законодавства України.

Рубки в рівнинних лісах

17. У рівнинних лісах проводяться вибіркові, поступові та суцільні рубки.

18. Вибіркові рубки призначаються у різновікових насадженнях, а також на особливо захисних земельних ділянках лісового фонду, як це передбачено пунктом 14 цих Правил.

Вони проводяться в цілому рівномірно по площі з вирубкою дерев, що досягли віку стиглості, але не більш як 20 відсотків наявного запасу, і зниженням повноти не нижче 0,5 за один прийом. Рубки повторюються через 10 і більше років залежно від загального стану насадження і його природного поновлення.

19. Поступові рубки призначаються в деревостанах, у яких можливе природне лісовідновлення.

В ялиново-листяних насадженнях з підростом ялини на суглинкових дренованих ґрунтах у деревостанах з повнотою 0,8 і вище проводяться триприйомні рубки. Під час першого прийому вирубується не більше 25-30 відсотків загального запасу насаджень, другого - не більше 40-50 відсотків залишеного.

В ялиново-листяних насадженнях з підростом ялини з початковою повнотою 0,6-0,7 і за наявності достатньої кількості підросту основний деревостан вирубується за два прийоми з вирубкою в пер ший прийом до 30 відсотків запасу.

У свіжих і вологих борах і суборах на піщаних і супіщаних ґрунтах в соснових насадженнях з повнотою 0,8 і вище проводяться триприйомні рубки. Під час першого прийому вирубується не більш як 30-35 відсотків загального запасу насаджень, другого - не більш як 40-50 відсотків залишеного.

У м'яколистяних насадженнях на дренованих ґрунтах з достатньою для лісовідновлення кількістю підросту ялини, а також із сформованим другим ярусом ялини поступові рубки проводяться, як правило, в два прийоми.

У соснових насадженнях за наявності куртинного підросту в сухих типах лісу, де інші способи поступових рубок не дають позитивних результатів, а штучне лісовідновлення на суцільних зрубках утруднене, проводяться групово-поступові рубки.

Під час проведення групово-поступової рубки деревостан вирубується за кілька прийомів протягом 30-40 років нерівномірно по площі, групами ("вікнами" над сформованими куртинами підросту). Черговий прийом рубки проводиться шляхом вирубування смуги деревостану завширшки 5-15 метрів по межі куртин для освітлення і створення більш сприятливих умов для росту молодняку.

20. У разі коли основним способом лісовідновлення може бути тільки створення лісових культур, проводяться суцільні рубки. Суцільні рубки призначаються також у разі, коли їх проведення може забезпечити умови для успішного природного лісовідновлення.

21. Терміни примикання лісосік під час суцільних рубок:

у модринових насадженнях - 2 роки;

в інших хвойних насадженнях - 4 роки;

у дубових та букових насадженнях - 3 роки;

у насадженнях інших твердолистяних і у м'яколистяних насадженнях - 2 роки.

Рубки в рівнинних лісах першої групи

22. Рівномірно-поступові рубки проводяться в соснових і дубових насадженнях у свіжих і вологих умовах місцезростання за наявності підросту і молодняку господарсько цінних порід, які можуть забезпечити лісовідновлення.

Смугово-поступові рубки призначаються у разі застосування звалювально-пакетувальних машин у свіжих і вологих типах лісів з інтенсивністю вирубки відповідно до пункту 19 цих Правил.

23. У букових і ялицевих лісах:

добровільно-вибіркові рубки проводяться, як правило, в різновікових насадженнях. Термін повторюваності рубки залежно від стану поновлення встановлюється від 15 до 20 років з інтенсивністю рубки до 20 відсотків і зниженням повноти не нижче 0,5;

рівномірно-поступові рубки проводяться в насадженнях з повнотою 0,6 і більше. У високоповнотних насадженнях (0,9 і більше) проводяться триприймні рубки. Під час першого прийому повнота може бути знижена до 0,7 з інтенсивністю рубки до 30 відсотків. Другий прийом проводиться через 7 - 10 років, повнота при цьому може бути знижена до 0,5. У насадженнях з повнотою 0,6 - 0,8 проводяться двоприймні рубки. Повнота після проведення першого прийому може бути знижена до 0,5 з вирубкою не більш як 40 відсотків запасу. Кінцевий прийом призначається через 7 - 10 років за наявності надійного підросту в кількості, зазначеній у пункті 10 цих Правил, при цьому площа лісосіки не повинна перевищувати 5 гектарів;

суцільні рубки проводяться в деревостанах з повнотою 0,5 і менше за наявності надійного підросту в кількості не менш як 15 тисяч штук на гектар. Ширина лісосік не повинна перевищувати 50 метрів, а площа - 3 гектарів. Термін примикання 3 - 5 років залежно від стану поновлення на зрубках. (Пункт 23 в редакції Постанови КМ N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

24. Основним способом рубки в байрачних та штучних степових лісах з перевагою твердолистяних порід є суцільний вузьколісосічний.

Рубки в цих лісах проводяться з дотриманням таких умов:

напрямок рубки - від гирла до вершини балки та від її дна до бровки;

напрямок довгої сторони лісосік - поперек дна балки та її схилів;

ширина лісосік - 50 метрів, довжина - весь поперечник балки, але не більш як 200 метрів;

на схилах з улоговинами та біля вершин балки ширина лісосіки

- не більш як 50 метрів.

25. У заплавних лісах суцільні вузьколісосічні рубки проводяться з дотриманням таких умов:

напрямок рубки - проти течії річки;

напрямок лісосіки - під прямим кутом до русла;

сезон рубки - зимовий.

26. У змішаних насіннево-порослевих та різновікових насадженнях, що віднесені до захисних смуг лісів вздовж берегів річок, навколо озер, водоймищ та інших водних об'єктів, проводяться суцільні вузьколісосічні рубки. В заплавах річок залишені смуги вербових і тополевих деревостанів вирубуються після того, як поросль цих порід на суміжних зрубках досягне висоти 3 метрів.

27. Максимальна площа суцільної лісосіки у хвойних і твердо листяних насадженнях не повинна перевищувати 10 гектарів, у м'яколистяних - 15 гектарів.

Площа лісосік поступових рубок не повинна перевищувати 25 гектарів.

28. Ширина лісосік при суцільних рубках не повинна перевищувати розмірів, зазначених в додатку N 1 до цих Правил.

Рубки в рівнинних лісах другої групи

29. Поступові та вибіркові рубки проводяться в насадженнях на ґрунтах, що зазнають значної вітрової та водної ерозії, а також у хвойних і дубових насадженнях за наявності підросту і молодняку господарсько цінних порід, які можуть забезпечити лісовідновлення.

Смугово-поступові рубки проводяться у разі застосування звалювально-пакетувальних машин на ділянках з щільними ґрунтами з інтенсивністю вирубки відповідно до пункту 19 цих Правил.

30. У букових і ялицевих лісах:

добровільно-вибіркові рубки проводяться, як правило, в різновікових насадженнях.

Повторний прийом рубки призначається залежно від стану поновлення, але не раніше ніж через 15 - 20 років з інтенсивністю рубки до 20 відсотків і зниженням повноти не нижче 0,5;

рівномірно-поступові рубки проводяться в насадженнях з повнотою 0,6 і більше. У високоповнотних насадженнях (0,9 і більше) проводяться триприйомні рубки. Під час першого прийому повнота може бути знижена до 0,7 - 0,6 з інтенсивністю рубки до 30 відсотків. Другий прийом проводиться через 5 - 7 років, повнота може бути знижена до 0,5. У насадженнях з повнотою 0,6 - 0,8 проводяться двоприйомні рубки. Повнота після проведення

першого прийому може бути знижена до 0,5 з вирубкою не більш як 40 відсотків запасу. Кінцевий прийом проводиться через 5 - 10 років за наявності надійного підросту в кількості, зазначеній у пункті 10 цих Правил, при цьому площа лісосіки не повинна перевищувати 10 гектарів;

суцільні рубки допускаються в насадженнях за наявності надійного підросту в кількості не менш як 15 тисяч штук на гектар. Ширина лісосік не повинна перевищувати 100 метрів, а площа - 5 гектарів. Термін примикання 3 - 5 років залежно від стану поновлення на зрубках. (Пункт 30 в редакції Постанови КМ N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

31. Максимальна площа суцільної лісосіки у хвойних і твердо листяних насадженнях не повинна перевищувати 15 гектарів, у м'яколистяних - 25 гектарів.

Площа лісосік поступових рубок не повинна перевищувати 25 гектарів.

32. Ширина лісосік при суцільних рубках не повинна перевищувати розмірів, зазначених в додатку N 2 до цих Правил.

Рубки в гірських лісах

33. У гірських лісах в основному проводяться добровільно-вибіркові та поступові рубки. Суцільні рубки допускаються на пологих і покатих схилах, в окремих випадках - на стрімких схилах. Суцільні рубки в межах водозбору призначаються з урахуванням його лісистості.

Суцільні лісосіки в гірських лісах розміщуються, як правило, в довжину по горизонталі, а на різко пересіченому рельєфі - паралельно основному водотоку, до якого прилягає схил. При застосуванні підвісного трельювання деревини, а також у разі, коли немає небезпеки виникнення ерозійних процесів, лісосіка розміщується вздовж схилу, у виняткових випадках за погодженням з державними управліннями екології та природних ресурсів в областях. Якщо через особливості рельєфу немає змоги відвести лісосіки прямокутної форми, межі їх встановлюються по природних рубежах. У цьому випадку ширина лісосіки може бути збільшена, але площа не повинна перевищувати визначену цими Правилами. (Абзац другий пункту 33 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

Рубка в межах кожної лісосіки повинна проводитись по схилу знизу вгору.

На кожному водозборі площею більш як 60 гектарів повинно залишатися не менш як 65 відсотків лісових земель вкритих лісовою рослинністю.

34. За експозицією схили поділяються на:

південні, до яких належать південно-східні, південно-західні та західні;

північні, до яких належать північно-східні, північно-західні та східні.

35. За стрімкістю схили поділяються на:

пологі - до 11 градусів;

покаті - 11-20 градусів;

стрімкі - 21-30 градусів на південних і 21-35 градусів на північних схилах;

дуже стрімкі - понад 30 градусів на південних і 35 градусів на північних схилах.

36. За ступенем стійкості проти ерозії ґрунти поділяються на нестійкі, середньостійкі та стійкі.

До нестійких належать неглибокі ґрунти, а також всі ґрунти на дуже стрімких схилах, до середньостійких - середньоглибокі ґрунти на пологих, покатах і стрімких схилах, до стійких - глибокі ґрунти на цих же схилах.

Рубки в гірських лісах першої групи

37. У дубових лісах:

добровільно-вибіркові рубки проводяться на пологих, покатах схилах з нестійкими ґрунтами, а також на стрімких схилах незалежно від стійкості ґрунтів. Термін повторюваності рубки залежно від стану поновлення встановлюється від 10 до 15 років з інтенсивністю рубки до 20 відсотків і зниженням повноти не нижче 0,5;

рівномірно-поступові рубки проводяться в насадженнях з повнотою 0,6 і більше на покатах схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами в два прийоми. Під час першого прийому повнота може бути знижена до 0,5 з інтенсивністю рубки до 40 відсотків. Кінцевий прийом призначається через 5-7 років за наявності надійного підросту в кількості, зазначеній в пункті 10 цих Правил. Площа лісосіки не повинна перевищувати 10 гектарів;

суцільні рубки допускаються на пологих схилах з стійкими і середньостійкими ґрунтами, а також в деревостанах з повнотою 0,5 і нижче на покатах схилах з стійкими і середньостійкими ґрунтами. Ширина лісосік не повинна перевищувати 50 метрів, а площа - 5 гектарів. Термін примикання 3-4 роки залежно від стану поновлення на зрубках.

38. Способи рубок, установлені для дубових лісів, поширюються на насадження ясеня, клена.

39. У букових і ялицевих лісах:

добровільно-вибіркові рубки проводяться на пологих, покатах схилах з нестійкими ґрунтами, а також на стрімких схилах незалежно від стійкості ґрунтів. Термін повторюваності рубки залежно від стану поновлення встановлюється від 15 до 20 років з інтенсивністю рубки до 20

відсотків і зниженням повноти не нижче 0,5;

рівномірно-поступові рубки проводяться в насадженнях з повнотою 0,6 і більше на пологих і покатах схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами. У високоповнотних насадженнях (0,9 і більше) проводяться триприйомні рубки. Під час першого прийому повнота може бути знижена до 0,7 з інтенсивністю рубки до 30 відсотків. Другий прийом проводиться через 7-10 років, повнота при цьому може бути знижена до 0,5. У насадженнях з повнотою 0,6-0,8 проводяться двоприйомні рубки. Повнота після проведення першого прийому може бути знижена до 0,5 з вирубною не більш як 40 відсотків запасу. Кінцевий прийом проводиться через 5 - 10 років за наявності надійного підросту в кількості, зазначеній у пункті 10 цих Правил. При цьому площа лісосіки не повинна перевищувати 3 гектарів; (Абзац третій пункту 39 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

суцільні вузьколісосічні рубки проводяться в деревостанах з повнотою 0,5 і менше на пологих і покатах схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами, а також у виняткових випадках на стрімких схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами (із застосуванням підвісних та напівпідвісних способів трелювання) за наявності надійного підросту в кількості не менш як 15 тисяч штук на гектар. Ширина лісосік не повинна перевищувати 50 метрів, а площа - 3 гектарів. Термін примикання 3-5 років залежно від стану поновлення на зрубках. (Абзац четвертий пункту 39 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

40. В ялинових лісах:

добровільно-вибіркові рубки проводяться в мішаних насадженнях на пологих, покатах схилах з нестійкими ґрунтами, а також на стрімких схилах незалежно від стійкості ґрунтів. Термін повторюваності рубки 10-15 років з інтенсивністю до 20 відсотків і зниженням повноти не нижче 0,6;

суцільні рубки проводяться в мішаних ялинових насадженнях на пологих і покатах схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами. В чистих ялинових насадженнях, в яких ймовірна небезпека вітровалу, допускається проведення суцільних рубок на пологих, покатах і стрімких схилах незалежно від стійкості ґрунтів. Ширина лісосік не повинна перевищувати 50 метрів, а площа на пологих і покатах схилах - 5 гектарів, на стрімких - 3 гектарів. Термін примикання лісосіки 2-3 роки.

41. У м'яколистяних і грабових лісах:

рівномірно-поступові рубки проводяться в два прийоми в деревостанах з повнотою 0,6 і більше на стрімких схилах з нестійкими ґрунтами. Під час першого прийому повнота може бути знижена до 0,5 з вирубною не більш як 50 відсотків запасу. Кінцевий прийом проводиться через 3-5 років. Площа лісосіки не повинна перевищувати 10 гектарів;

суцільні рубки допускаються в деревостанах на пологих, покатах і, як виняток, на стрімких схилах із стійкими ґрунтами, а також в деревостанах з повнотою 0,5 і нижче на таких же схилах. Ширина лісосік не повинна перевищувати 50 метрів, а площа - 5 гектарів. Термін примикання лісосіки 2 роки.

Рубки в гірських лісах другої групи

42. У дубових лісах:

рівномірно-поступові рубки проводяться в два прийоми в насадженнях з повнотою 0,6 і більше на пологих, покатах схилах з нестійкими ґрунтами, а на стрімких схилах незалежно від стійкості ґрунтів. Під час першого прийому повнота може бути знижена до 0,5 з інтенсивністю рубки до 40 відсотків. Кінцевий прийом призначається через 5-7 років за наявності надійного підросту в кількості, зазначеній в пункті 10 цих Правил. Площа лісосіки не повинна перевищувати 15 гектарів;

суцільні рубки в деревостанах з повнотою 0,5 і нижче проводяться на пологих і покатах, і, як виняток, стрімких схилах, а також на пологих, покатах схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами незалежно від повноти насаджень. Ширина лісосік не повинна перевищувати 100 метрів, а площа - 10 гектарів. Термін примикання 2-3 роки.

43. Способи рубок, установлені для дубових лісів, поширюються на насадження граба, ясеня, клена.

44. У букових і ялицевих лісах:

добровільно-вибіркові рубки проводяться на пологих, покатах і стрімких схилах з нестійкими ґрунтами. Повторний прийом рубки призначається залежно від стану поновлення, але не раніш як через 15 - 20 років з інтенсивністю рубки до 20 відсотків і зниженням повноти не нижче 0,5;

рівномірно-поступові рубки проводяться в насадженнях з повнотою 0,6 і більше на пологих, покатах і стрімких схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами. У високоповнотних насадженнях (0,9 і більше) проводяться триприйомні рубки. Під час першого прийому повнота може бути знижена до 0,7-0,6 з інтенсивністю рубки до 30 відсотків. Другий прийом проводиться через 5-7 років, повнота може бути знижена до 0,5. У насадженнях з повнотою 0,6,0,8 проводяться двоприйомні рубки. Повнота після проведення першого прийому може бути знижена до 0,5 з вирубкою не більше 40 відсотків запасу. Кінцевий прийом проводиться через 5 - 7 років за наявності надійного підросту в кількості, зазначеній у пункті 10 цих Правил. При цьому площа лісосіки не повинна перевищувати 5 гектарів; (Абзац третій пункту 44 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

суцільні вузьколісосічні рубки допускаються на пологих і покатах схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами, а також на стрімких схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами за умови застосування підвісних та напівпідвісних способів трелювання, з безпосереднім примиканням чергової лісосіки тільки після успішного природного лісовідновлення раніше зрубаної лісосіки. Ширина лісосік на пологих і покатах схилах не повинна перевищувати 100 метрів, площа - 5 гектарів, а на стрімких схилах - відповідно 50 метрів і 3 гектарів. Термін примикання 3-5 років залежно від стану поновлення на зрубках. (Абзац четвертий пункту 44 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

45. В ялинових лісах:

добровільно-вибіркові рубки проводяться в мішаних ялинових насадженнях (якщо у їх складі бук, ялиця та інші деревні породи становлять не менш як 40 відсотків за запасом) на пологих, покатих і стрімких схилах з нестійкими ґрунтами. Термін повторюваності рубки 10-15 років з інтенсивністю рубки до 20 відсотків і зниженням повноти не нижче 0,6;

суцільні рубки проводяться в усіх ялинових насадженнях, за винятком насаджень, зазначених у попередньому пункті цих Правил, на пологих, покатих і стрімких схилах незалежно від стійкості ґрунту. Ширина лісосік на пологих і покатих схилах не повинна перевищувати 100 метрів, а площа - 10 гектарів, на стрімких схилах

- 50 метрів, площа - 5 гектарів. Термін примикання лісосік 2-3 роки.

46. У м'яколистяних лісах проводяться суцільні рубки з шириною лісосік не більш як 100 метрів і площею - 10 гектарів. Термін примикання лісосік 2 роки. (Пункт 46 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1751 (1751-2000-п) від 29.11.2000)

Вимоги до проведення лісосічних робіт

47. Весь комплекс лісосічних робіт, включаючи підготовку лісосік до рубки, лісокористувачі зобов'язані виконувати способами, які виключають або обмежують негативний вплив на стан лісів, їх відтворення, а також на стан ґрунтів, водойм та інших природних об'єктів.

48. По кожній ділянці, що відводиться для рубки, визначаються обсяги і характер підготовчих робіт, технологія розробки лісосіки та спосіб лісовідновлення на зрубів.

49. У лісорубних квитках повинен зазначатися спосіб рубки і очищення лісосіки, кількість підросту господарсько цінних порід, який повинен бути збережений під час розробки лісосіки, та інші заходи щодо лісовідновлення на зрубів.

50. У випадках, не передбачених цими Правилами, напрямок рубки слід установлювати так, щоб він був спрямований проти переважаючих, чи небезпечних вітрів, а довга сторона лісосіки розташовувалася перпендикулярно їх напрямку. В степовій зоні - з півночі на південь, в заплавах лісах - проти течії, на ерозійно небезпечних схилах - знизу вгору з розташуванням довгої сторони поперек схилу.

51. На кожну лісосіку до початку її розробки складається технологічна карта, яка з врахуванням конкретних умов відображає лісівничі та організаційні вимоги до виконання робіт. Технологічна карта вміщує, зокрема, перелік підготовчих робіт, визначає схему розробки лісосіки з нанесенням на ній виробничих об'єктів, устаткування, шляхів, волоків, способи виконання лісозаготівельних операцій (валка, обрубка, трелювання, кряжування, сортування, штабелювання, навантаження деревини, очищення місць рубок), черговість розробки пасік, передбачає заходи щодо охорони праці, запобігання ерозії ґрунтів, збереження підросту і молодняку тощо.

Технологічні карти в частині лісівничих вимог погоджуються з державним органом лісового господарства, а під час проведення рубок на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду - також з органом Мінекобезпеки. Вони є обов'язковими для виконання всіма лісокористувачами.

52. Підготовчі роботи на лісосіці проводяться до початку основних.

Площа, зайнята верхніми складами, трелювальними волоками, лісовозними вусами, повинна бути мінімальною при використанні будь

- якої технології лісозаготівель. За наявності суміжних з лісосікою ділянок, вільних від лісової рослинності, на них можуть бути розташовані верхні склади, навантажувальні майданчики та інші об'єкти. Забороняється прокладання трелювальних волоків по руслах постійних і тимчасових водотоків і місцях виклинення джерел.

73. Добровільно-вибіркові та поступові рубки проводяться за технологією, яка забезпечує збереження залишених дерев і підросту. Не допускається пошкодження дерев не до припинення їх росту в рівнинних умовах більш як 5 відсотків, на пологих і покатих схилах

- більш як 8 відсотків, на стрімких схилах - більш як 10 відсотків кількості залишених дерев.

54. Трелювання деревини може здійснюватися підвісними та напівпідвісними трелювально-транспортними засобами, тракторами та гужовим транспортом.

Переміщення лісозаготівельної та допоміжної техніки на лісосіках за наявності підросту, який повинен бути збережений, здійснюється лише за завчасно наміченими маршрутами і по підготовлених волоках.

Ширина волоків повинна бути не більш як 5 метрів. У місцях повороту волоків залишаються "відбійні дерева", які прибираються після завершення лісосічних робіт, а ширина волоків допускається не більш як 7 метрів.

На схилах трелювальні волоки розміщуються, як правило, по горизонталях і повинні займати при ширині лісосіки понад 50 метрів не більш як 7, а при меншій ширині - не більш як 10 відсотків площі лісосіки.

На стрімких схилах застосовуються напівпідвісний та підвісний способи трелювання в комплексі з гужовим підтрелюванням. При цьому ширина траси не повинна перевищувати 15 метрів.

У гірських умовах трелювання дерев з кронами забороняється. На рівнинних лісосіках, де передбачається штучне лісовідновлення, трелювання дерев з кронами дозволяється.

55. Після закінчення лісосічних робіт величина ділянок з пошкодженою поверхнею ґрунту, включаючи волоки, навантажувальні майданчики тощо, не повинна перевищувати 15 відсотків.

56. Лісосіки з наявністю життєздатного підросту, який забезпечує лісовідновлення, та лісосіки, що проєктуються для порослевого відновлення, повинні розроблятися переважно з 1 жовтня по 1 квітня поточного року.

57. Після закінчення розробки лісосік лісокористувачі зобов'язані привести землі, порушені внаслідок лісових користувань, у стан придатний для використання за призначенням, вжити найпростіших заходів до запобігання розмиву волоків (установлення фашин і плетених загорож, обладнання водовідводів, вирівнювання заглиблень на волоках, в тому числі вдавлювання порубкових решток), поправити весь збережений та вирубати пошкоджений і всохлий підріст і молодняк, а також провести очищення русел водотоків від порубкових решток, відремонтувати пошкоджені під'їзні шляхи.

Очищення місць рубок від порубкових решток

58. До порубкових решток належать сучки, гілля, вершини тощо, не віднесені до ліквіду з крони.

59. Очищення лісосік виконується одночасно з лісосічними роботами, але не пізніше як через 30 днів після валки дерев, а в хвойних насадженнях в період з 1 квітня по 31 жовтня - не пізніше як через 15 днів.

У разі несприятливих умов (затоплення лісосіки, глибокий сніговий покрив тощо), неможливості проведення робіт з незалежних від лісокористувача причин та інше термін очищення лісосік за рішенням обласних органів лісового господарства може бути продовжений.

60. Очищення лісосік проводиться з обов'язковим запобіганням пошкодженню на лісосічці підросту та інших дерев, які не підлягають рубці.

61. Залежно від лісорослинних умов і вимог лісовідновлення застосовуються такі способи очищення лісосік:

- а) збирання порубкових решток для використання на паливо і для промислової переробки;
- б) збирання порубкових решток у купи та вали для перегнивання в місці збирання.

У рівнинних лісах на лісосіках, що призначені для штучного лісовідновлення порубкові рештки для перегнивання складаються в паралельні вали завширшки до 3 метрів і з відстанню між ними не менш як 20 метрів, а на лісосіках призначених для природного лісовідновлення - в купи завширшки до 2 метрів у вільних від підросту місцях.

У гірських лісах порубкові рештки складаються у вали завширшки 1 метр з розміщенням їх по горизонталях схилів через кожні 8-10 метрів;

в) рівномірне розкидання подрібнених на відрізки до 1 метра порубкових решток по площі лісосіки. На ерозійно нестійких ґрунтах очищення лісосік проводиться тільки цим способом;

г) складання порубкових решток на трелювальні волоки в улоговинах і ущільнення їх гусеницями тракторів під час трелювання деревини;

д) збирання порубкових решток у купи з наступним їх спалюванням.

Для всієї лісосіки чи її окремої частини залежно від конкретних умов може визначатись один з наведених способів очищення або їх комбіноване застосування.

62. Перелік підприємств, на яких повинні використовуватися порубкові рештки, затверджується облвиконкомом за поданням обласних державних лісогосподарських органів.

63. Під час трелювання дерев з кронами порубкові рештки, не призначені для переробки чи реалізації, збираються і спалюються на верхніх складах в міру їх нагромадження, а додаткове очищення лісосіки проводиться відповідно до вимог, викладених у пункті 61 цих Правил.

64. Очищення лісосік, визначених для штучного лісовідновлення, проводиться способами, які забезпечують можливість наступного проведення механізованих лісокультурних робіт (підготовка ґрунту, садіння або сівба лісу, догляд за лісовими культурами).

Під час очищення лісосік сучкопідбирачами порубкові рештки скла даються в паралельні вали, які для прискорення перегнивання і зменшення пожежної небезпеки в окремих випадках ущільнюються гусеницями тракторів.

65. Очищення лісосік з наступним природним лісовідновленням проводиться способами, які, як правило, виключають спалювання порубкових решток і забезпечують умови для появи і росту самосіву господарсько цінних порід.

66. Під час проведення добровільно-вибіркових і поступових рубок порубкові рештки, в першу чергу, складаються на волоках і ущільнюються гусеницями тракторів, а ті, що залишаються в середині пасік, - збираються в купи у вільних від підросту місцях і залишаються для перегнивання.

67. Під час спалювання порубкових решток необхідно зберегти від пошкодження підріст і дерева, які не підлягають рубці. Спалювання куп починається від межі лісосік і навколо насінневих куртин підросту. Суцільне спалювання порубкових решток забороняється.

Заходи щодо відновлення лісу

68. Під час підготовки всієї лісосіки до рубки, а у разі потреби її частини, визначаються

способи лісовідновлення. При цьому враховуються лісівничі особливості деревних порід, лісорослинні умови, досвід і можливості господарства. Заплановані заходи уточнюються на місці рубок.

69. Під час проведення добровільно-вибіркових і поступових рубок в усіх випадках, а на суцільних лісосіках за наявності надійного підросту або другого ярусу господарсько цінних порід в кількості, достатній для природного лісовідновлення, лісосічні роботи повинні забезпечувати збереження підросту і другого ярусу головних порід, а також тонкоміру хвойних порід у різновікових насадженнях.

70. Після закінчення лісосічних робіт і очищення місць рубок проводиться облік кількості підросту, який зберігся.

71. На лісосіках добровільно-вибіркових, поступових і суцільних рубок після закінчення всіх лісосічних робіт, включаючи очищення місць рубок та вивезення деревини, площа пасік із збереженим підростом повинна бути не менш як 75 відсотків загальної площі ділянки з підростом і молодняком, що підлягала збереженню. Після рубки в зимовий період у рівнинних умовах та на схилах стрімкістю до 10 градусів повинно бути збережено не менш як 70 відсотків кількості підросту, зазначеної в лісорубному квитку, а на схилах стрімкістю більш як 10 градусів - не менш як 60 відсотків. Після рубки у веснянолітній і осінній періоди на схилах повинно бути збережено підросту відповідно не менш як 60 і 50 відсотків.

72. На ділянках, де проведений перший прийом поступових і добровільно-вибіркових рубок, у разі відсутності достатньої кількості підросту проводяться заходи щодо сприяння природному відновленню.

73. Зруби, не забезпечені природним відновленням господарсько цінних порід, повинні бути своєчасно закультивовані.

Відповідальність лісокористувачів за порушення цих Правил

74. У разі невиконання вимог цих Правил органи лісового господарства, органи Мінекобезпеки та інші спеціально уповноважені на це державні органи мають право заборонити рубку до усунення встановлених порушень. Особи, винні у порушенні цих Правил, несуть відповідальність, установлену Правилами відпуску деревини на пні в лісах України.

до Правил рубок головного
користування в лісах України

ШИРИНА

лісосік суцільних рубок у рівнинних лісах першої групи (метрів)

Насадження	Зони		
	Степова	Лісостепова	Полісся
Хвойні та твердолистяні М'яколистяні (крім тополі та верби):			
заплавні	50	100	100
суходольні	100	200	200
Тополеві та вербові:			
заплавні	50	50	50
суходольні	100	100	100

Додаток N 2

до Правил рубок головного
користування в лісах України

ШИРИНА

лісосік суцільних рубок у рівнинних лісах другої групи(метрів)

Насадження	Зони		
	Степова	Лісостепова	Полісся
Хвойні та твердолистяні	50	100	100
М'яколистяні	100	250	250
